

Professor Kleinbrein vertelt je alles wat je wilt weten over de ridders: van de toernooien en steekspelen tot de jachtpartijen, van de grote veldslagen en oorlogen tot het dagelijkse leven in een kasteel.

- Weet je dat ridders al op hun zevende startten met hun opleiding?
- Heb je al gehoord van Willem met de korte neus?
- Weet je hoe roddelaars in de middeleeuwen werden gestraft?
- Ken je een goedendag, een morgenster en een hellebaard?
- Weet je waarom wenteltrappen in middeleeuwse kastelen meestal draaien in de richting van de klok?

DE PERFECTE COMBINATIE VAN FEITEN, HUMOR EN HEEL VEEL TEKENINGEN

In dezelfde reeks

WWW.LANNOO.COM

9 789401 435062

Wonderlijke weetjes en fascinerende feiten over de

RID

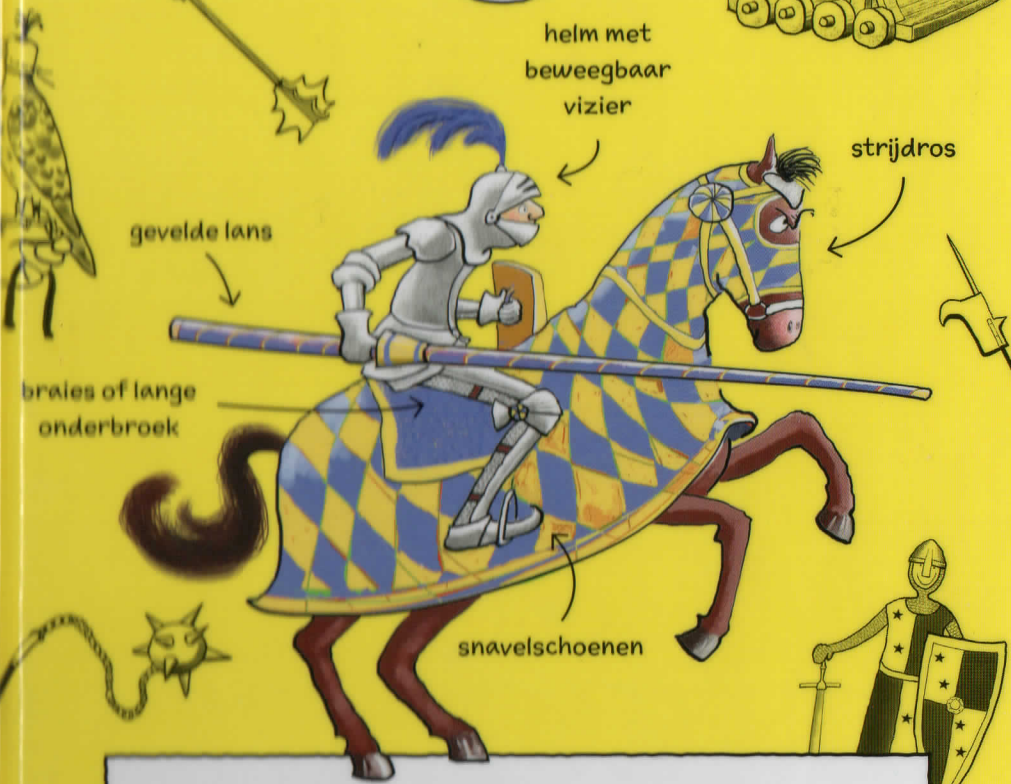
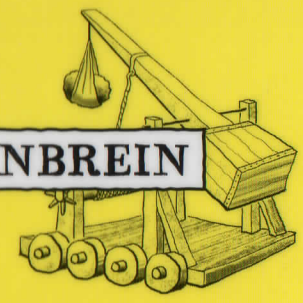
Ridders

RS

DEVO

PROFESSOR KLEINBREIN

Wonderlijke weetjes en fascinerende feiten over de

RIDDERS

SARAH DEVOS met illustraties van HELEEN BRULOT

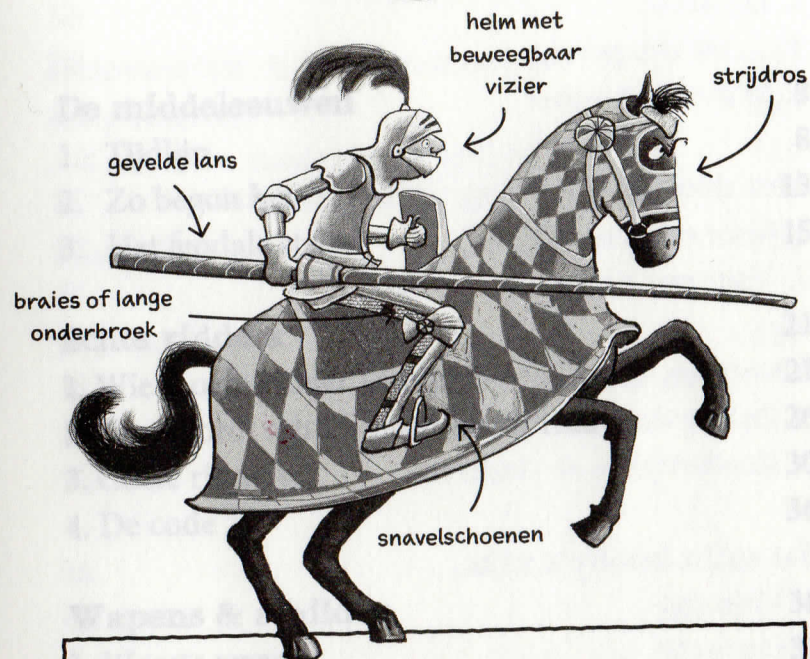

LANNOO

PROFESSOR

KLEINBREIN

Wonderlijke weetjes
en fascinerende feiten over de

RIDDERS

SARAH DEVOS met illustraties van HELEEN BRULOT

 LANNOO

INHOUD

De middeleeuwen

1. Tijdlijn 8
2. Zo begon het 13
3. Het feodale stelsel 15

Echte ridders

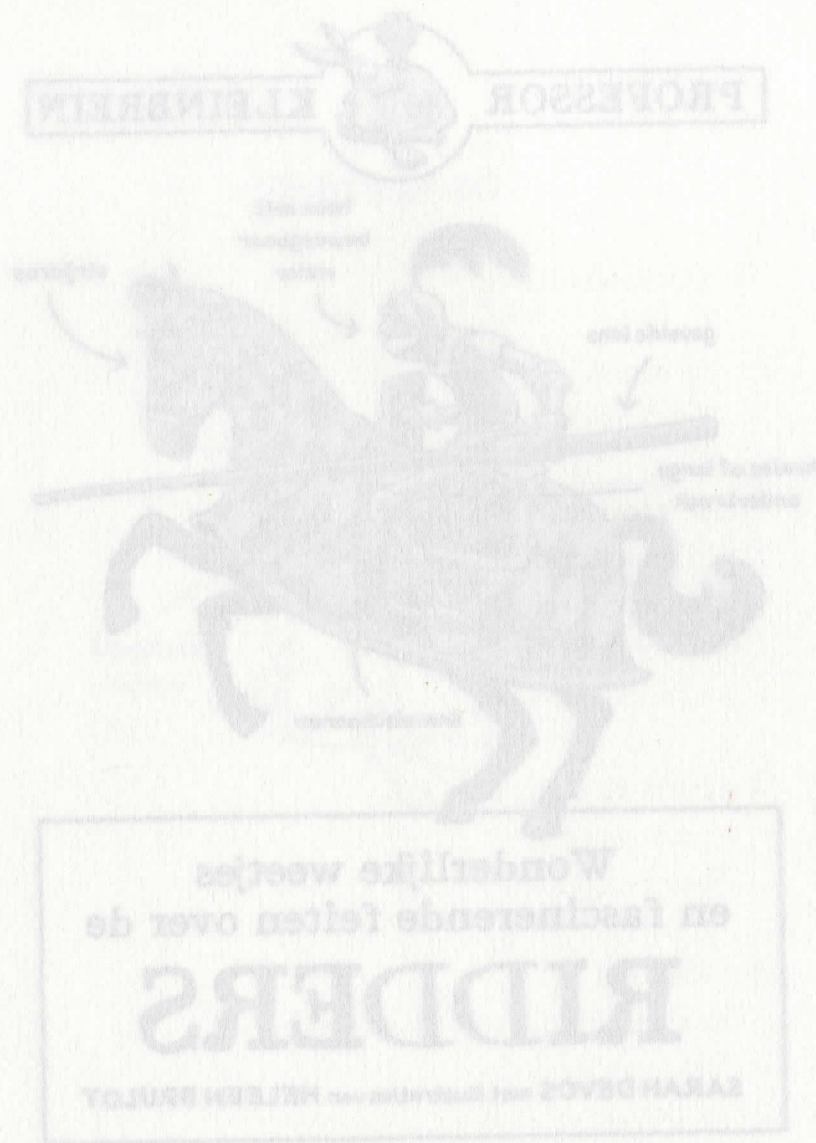
1. Wie mocht ridder worden? 21
2. Page wordt schildknaap wordt ridder 26
3. Coole ridders 30
4. De code 36

Wapens & schilden

1. Woeste wapens 38
2. Wapenschilden 46

Het kasteel

1. Oude en minder oude kastelen 49
2. Delen van de donjon 54
3. Een dorpje op zichzelf 59

Wie werkt in het kasteel?	64
1. De baas...	64
2. ... en zijn gevolg	68
3. Wie woont waar?	71
Een doodgewone dag op het kasteel	74
1. Voor een kasteelheer	74
2. Voor een ridder	77
Vrouwen & kinderen eerst	81
1. En wat doen de vrouwen?	81
2. Kindertijd in de riddertijd	84
En mijn hobby's zijn...	86
1. Vrije tijd	86
2. Op jacht!	89
Ten aanval!	94
1. Wrede veldslagen: vechten op leven en dood	94
2. Bekende oorlogen	100

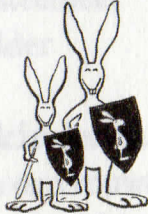
Toernooien & steekspelen	103
Bedevaarten & kruistochten	108
1. Op bedevaart	108
2. Kruistocht (maar niet in spijkerbroek)	111
't Is feest!	114
't Is voorbij..	120

DE MIDDELEEUWEN

VAN CA. 500 TOT CA. 1500

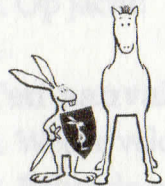
1. TIJDLIJN

Je kunt alleen ridder worden als je vader worden als je vader het ook is.

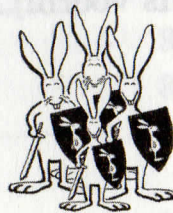
rond 800

rond 1000

Iedereen kan ridder worden door een paard en wapens te kopen.

Je kunt pas ridder worden als je betovergrootvader, grootvader en vader ook ridder waren.

rond 1100

1066

De slag bij Hastings

De Honderdjarige Oorlog

1337-

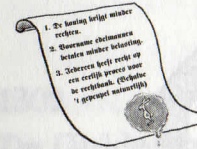
1453

Ridder zijn is in deze tijd niet meer dan een erezaak.

einde 15de eeuw

De Magna Carta

1215

1302

Gulden-sporenslag

In dit ridderlijke boek lees je over het dagelijkse leven van stoere ridders en hun kompanen. We sommen de grootste middeleeuwse mijlpalen even voor je op:

Willem de Veroveraar

1066

De slag bij Hastings

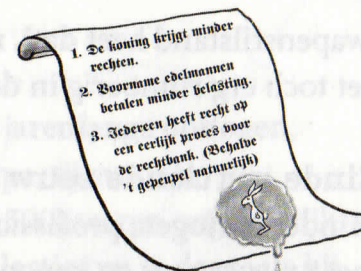
De Normandiërs (dat zijn Vikingen die een deel van Frankrijk veroverden) winnen de veldslag van Hastings, een plaatsje in Engeland. Dat doen ze onder leiding van Willem van Normandië, die zijn naam prompt verandert in Willem de Veroveraar.

1215

Magna Carta

Koning Jan Zonder Land ondertekent in Engeland de Magna Carta, een document waarmee hij erin toestemt minder macht te hebben als koning.

Door dit belangrijke papiertje hoeven de rijke leenmannen bijvoorbeeld minder belasting te betalen (en kunnen ze nog rijker worden!).

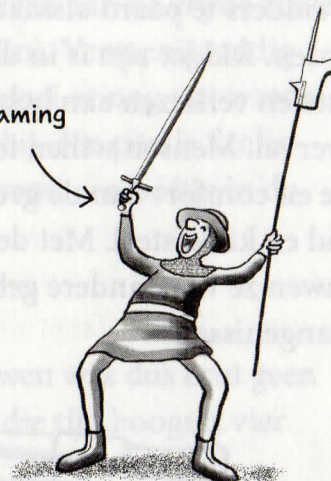
1. De koning krijgt minder rechten.
2. Voornamelijk edellieden betalen minder belasting.
3. Iedereen heeft recht op een eerlijk proces voor de rechtbank. (Behalve 't geuzenpel natuurlijk)

1302

De Guldensporenslag

Vlaamse voetsoldaten winnen tegen Franse ridders te paard.

Vlaming

Karel VII

1337-1453

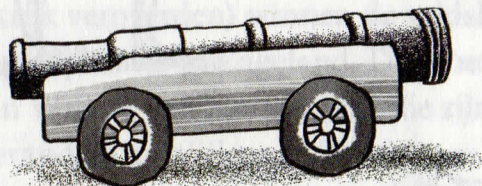
De Honderdjarige Oorlog

Frankrijk en Engeland blijven maar vechten. Tussendoor leggen ze een paar keer de wapens neer

(wapenstilstand heet dat), maar honderd jaar lang is het toch erg rumoerig in deze streken.

Einde vijftiende eeuw

Minder oorlogen, professionelere legers en soldaten met vuurwapens en kanonnen zorgen ervoor dat ridders te paard alsmaar minder belangrijk worden. Ridder zijn is in die tijd meer een erezaak. Kastelen verliezen aan belang en veel ervan raken in verval. Mensen willen inmiddels wel wat meer luxe en comfort dan de grote zaal van zo'n enorm, koud en kil kasteel. Met de stenen van de kastelen bouwen ze vaak andere gebouwen, zoals kazernes of gevangenis.

Vanaf de achttiende eeuw

Mensen uit de achttiende eeuw vonden het idee van de middeleeuwse kastelen erg romantisch en charmant. Ze bouwden nieuwe kastelen in dezelfde stijl, maar met meer 'moderne' snufjes en comfort.

2. ZO BEGON HET

Kruistochten, gigantische, jarenlange oorlogen, plunderingen, wrede vechtpartijen... De middeleeuwen (circa 500-1500) waren ongelooflijk wild en heftig! Vind je het lastig om je daar iets bij voor te stellen? Denk dan even aan de ergste ruzie met je broer, zus of vriend(in). Vermenigvuldig dat tafereel met 1.041.760, gooi er nog wat wrede man-tegen-mangevechten bij, een portie flinke bloedvergieten *et voilà*, je komt een béétje in de buurt.

Yep... zo gruwelijk dus!

Het leven in de middeleeuwen was dus echt geen lolletje. Eigenlijk kon je in die tijd hooguit vier dingen zijn en dus doen:

HEER OF RIDDER

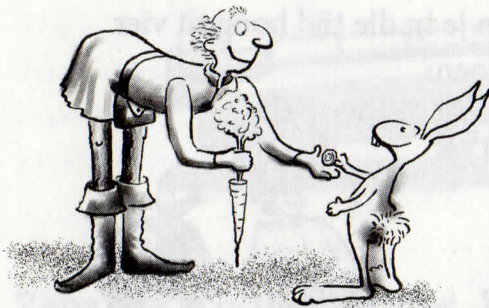
(= de adel): vechten

BOER: werken op
het land (zeg maar:
ploeteren)

**BISSCHOP OF
PRIESTER:** bidden

HANDELAAR
(= een soort
tussenklasse
die pas later
ontstond):
spullen kopen
en verkopen

Het was bijna onmogelijk om van klasse te veranderen, hoe graag je ook zou willen. Je moest je lot dragen zoals je het kreeg.

Wie arm of ziek was, probeerde een aalmoes te krijgen. Op meer dan een beetje liefdadigheid hoefde je immers echt niet te hopen in die harde tijd! De aalmoezenier verdeelde restjes eten en wat geld onder de arme en zieke mensen. Anders hadden ze helemaal niets.

En alsof dat nog niet erg genoeg was, stelde ook het leven van gewone werkende mensen niet veel voor. Alleen als je héél veel geld had, kon je je lekker laten gaan en het ene feest na het andere organiseren. Maar de meeste middeleeuwers hadden een triest, troosteloos leventje. Je zou bijna denken: 'gelukkig' duurde dat ellendige leven meestal niet héél lang, middeleeuwers werden vaak niet ouder dan 45 jaar.

3. HET FEODALE STELSEL

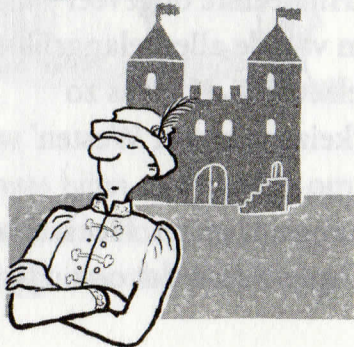
Ken je Karel de Grote? Hij heerste ongeveer vanaf 800 en hij was een van de allerbelangrijkste koningen van de middeleeuwen. Hij was zo belangrijk dat hij zelfs 'keizer van het Westen' werd genoemd.

Maar niet alleen zijn naam was groot. Het land en het leger van Karel de Grote waren dat ook. Hij

verdeelde zijn gigantische rijk in kleinere delen. Zo'n deel noemde je een 'heerlijkheid'.

Aan het hoofd van elke heerlijkheid zette de koning een leenman, vaak een hertog of graaf. Zij werden ook wel vazallen genoemd en woonden in een kasteel.

Karel de Grote

leenman (vazal)

heerlijkheid

Op het land om dat kasteel mochten gewone werkmensen – de **boeren** – gewassen en groenten telen. Ze leenden de grond van hun leenheer, maar ze moesten wel gehoorzamen aan hun baas en leven volgens zijn wetten. Daarom noemen we hen ook wel **horigen**.

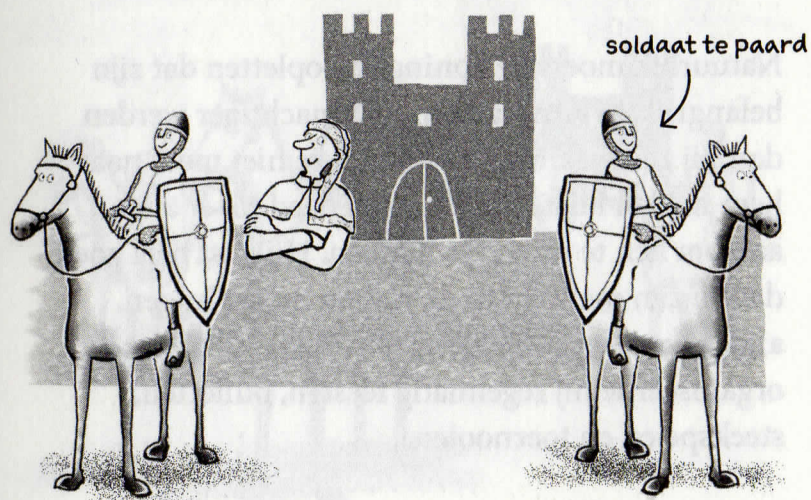

Horigen mochten bijna nooit van de heerlijkheid af. Ze hadden een zwaar leven en konden vaak maar maximaal 45 kaarsjes uitblazen op hun verjaardagstaart (als er al een taart was natuurlijk). En dat was nog niet alles. Bijna alle opbrengsten van het land gingen naar de leenheer. Dus niet

de boeren, maar de leenheren staken al het geld in hun zakken!

Gelukkig hadden de boeren ook een voordeeltje. Om zijn land – en alle mensen die erop woonden – te verdedigen tegen vijandige aanvallen, verzamelde de leenheer een heleboel soldaten te paard om zich heen. Die vechtersbazen woonden vaak zelfs op het kasteel, zodat ze alles goed in de gaten konden houden. Dat waren de **ridders**, die tot de lage adel behoorden. Zij beschermden de heerlijkheid tegen de vijand.

En dat, mijn lieve Kleinbreinertjes, heet **het feodale stelsel**. Of zoals een héél dik woordenboek het uitlegt:

fe-o-daal (bijvoeglijk naamwoord, bijwoord)
1. (historisch) het feodale stelsel door de adel beheerst stelsel waarbij de grond in leen werd uitgegeven; leenstelsel

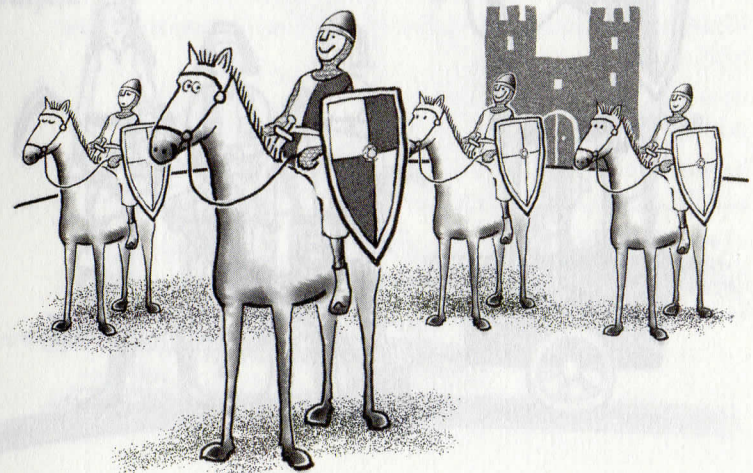
Natuurlijk moest de koning wel opletten dat zijn belangrijkste leenmannen niet machtiger werden dan hij zelf was. Stel je voor dat ze niet meer naar hem wilden luisteren! Daarom deed hij er alles aan om hen te vriend te houden. Hij wist heel goed dat hij zijn mannen in de watten moest leggen, anders zouden ze zich tegen hem keren! Daarom organiseerde hij regelmatig feesten, buffetten, steekspelen en toernooien.

ECHTE RIDDERS

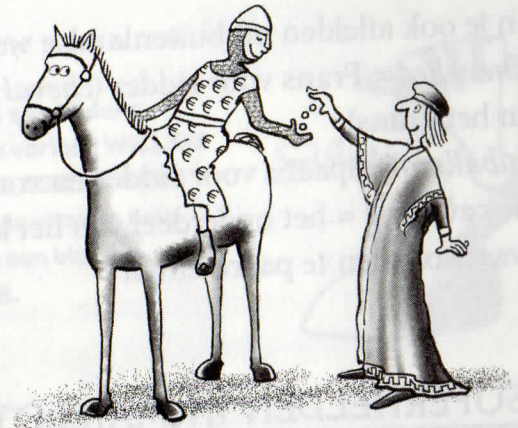
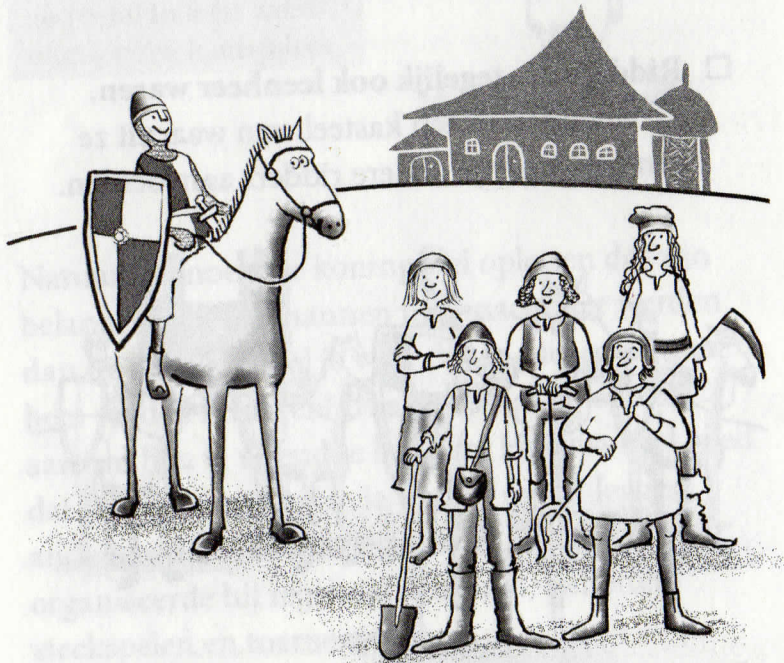
1. WIE MOCHT RIDDER WORDEN?

In de middeleeuwen bestonden er grofweg drie soorten ridders:

- Ridders die tegelijk ook leenheer waren.**
Ze woonden in een kasteel, van waaruit ze een heel legertje andere ridders aanvoerden.

- **Ridders die zelf grond 'leenden' van hun leenheer.** Zij waren zelf ook weer leenheren voor hun eigen horigen. Die bezorgden hun de oogst in ruil voor kost, bewoning en bescherming. Deze ridders woonden op een boerderij op hun geleende stuk land. In ruil hiervoor spraken ze bijvoorbeeld met hun leenheer af dat ze veertig dagen per jaar klaarstonden om met hem mee te strijden.

- **Ridders die voor je vchten** – als je hen maar betaalde. Ofwel: ingehuurde soldaten.

Wist je dat een ridder altijd op een paard reed? In een kar zag je hem nooit: dat vond hij iets voor watjes!

Dat kun je ook afleiden uit buitenlandse woorden:

- *chevalier* = Frans voor ridder (*cheval* = paard in het Frans)
- *caballero* = Spaans voor ridder én voor ruiter
- de cavalerie = het onderdeel van het leger waar soldaten te paard zitten

SUPERHELDEN IN MAILLOT

Als je denkt dat Superman en Spiderman echte superhelden zijn, dan ken je de ridders van de middeleeuwen nog niet! Wat dacht je van deze?

WILLEM DE MAARSCHALK,
het favorietje van de Engelse koning Richard Leeuwenhart. De legende gaat dat hij tijdens riddertoernooien meer dan 500 (!) duels gewonnen zou hebben. Hij werd maar liefst 73 jaar, wat stokoud is voor die tijd. De koning van Frankrijk, een van zijn vijanden, gaf hem toch de bijnaam 'de beste ridder van de wereld'.

Volgens een andere legende verloor **WILLEM MET DE KORTE NEUS** het topje van zijn neus tijdens een bloedig gevecht.

JEANNE D'ARC. Jawel, een meisje, of zeg maar: een stoere dame! Jeanne voerde het Franse leger aan, maar werd gevangengenomen en belandde op de brandstapel...

2. PAGE WORDT SCHILDKNAAP WORDT RIDDER

Van kleins af aan

Als een kleine jongen ridder wilde worden, begon hij al op zijn zevende (!) met de opleiding. Dat deed hij niet bij zijn eigen kasteelheer-vader, maar hij ging in dienst bij een andere kasteelheer, vaak iemand uit zijn familie. Het (tijdelijk) uitwisselen van kinderen was helemaal niet ongewoon in de middeleeuwen! Zo zag zijn lesrooster er ongeveer uit:

NAAM:

Stein van der Brein

OPLEIDING:

ridder

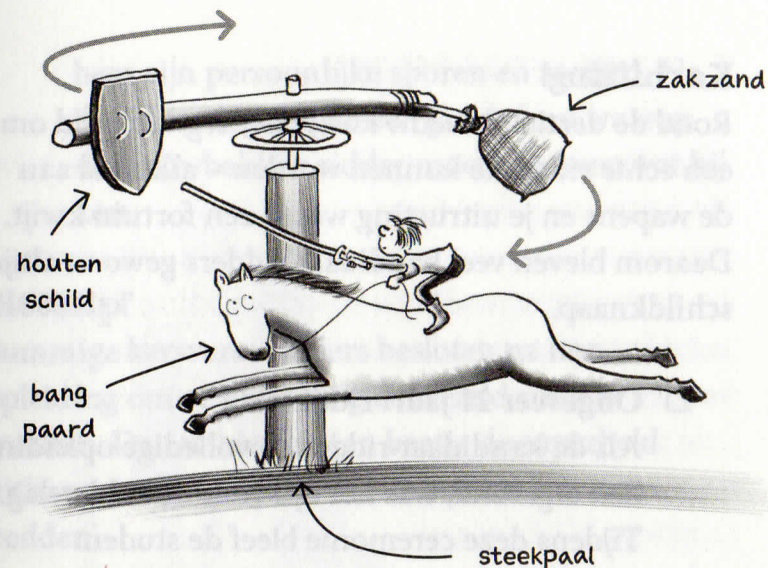
DOEL:

ridder-skills en goede manieren leren

7 tot 14 jaar: page of loopjongen

Taken: stallen schoonmaken, mee op jacht gaan, leren vechten met de lans (live of op de steekpaal), leren paardrijden...

14 tot 21 jaar: schildknaap

Taken: een meester-ridder helpen met het harnas aantrekken, zijn harnas oppoetsen, de ridder helpen met allerlei taken, ook op het slagveld, het schild van de meester dragen, sporten, worstelen, wapens leren gebruiken, speerwerpen, zwaardvechten, vlees leren snijden...

Ka-chiiiing!

Rond de dertiende eeuw kostte het erg veel geld om een echte ridder te kunnen worden – alleen al aan de wapens en je uitrusting was je een fortuin kwijt. Daarom bleven veel kandidaat-ridders gewoon altijd schildknaap.

□ Ongeveer 21 jaar: ridderslag

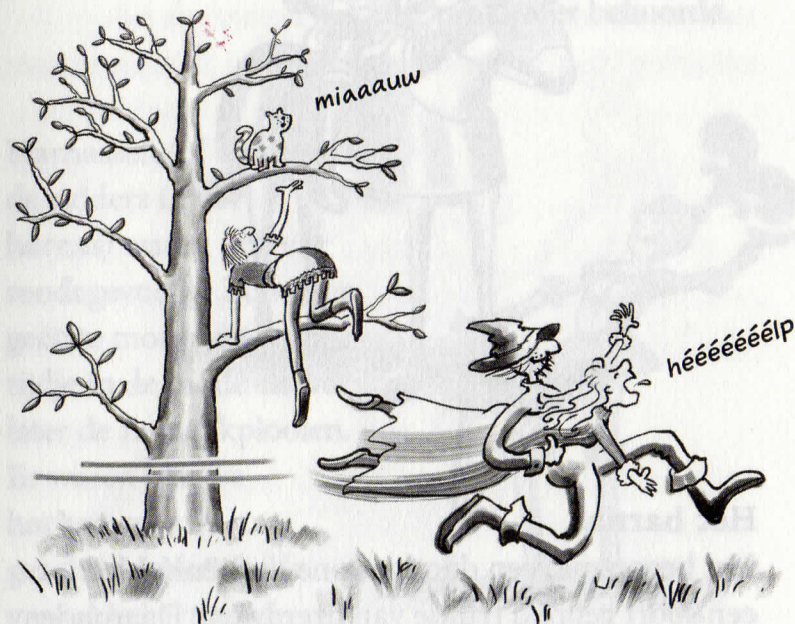
Als de kandidaat-ridder de volledige opleiding had afgerond, was het tijd voor de ridderslag. Tijdens deze ceremonie bleef de student de hele nacht in de kerk om te bidden. De volgende ochtend sloeg een oudere ridder, de leermeester of bij uitzondering zelfs de koning de schildknaap tot ridder. Deze overhandigde

hem zijn persoonlijke sporen en zwaard. Na de ridderslag volgde een groot feest waarop de nieuwbakken ridder mocht showen wat hij kon.

'Héééélp!

Sommige kersverse ridders besloten na hun opleiding om een jaar lang de wereld rond te trekken. Dan wilden ze een beetje de superheld uithangen om te kijken wie ze zouden kunnen 'redden'.

3. COOLE RIDDERS

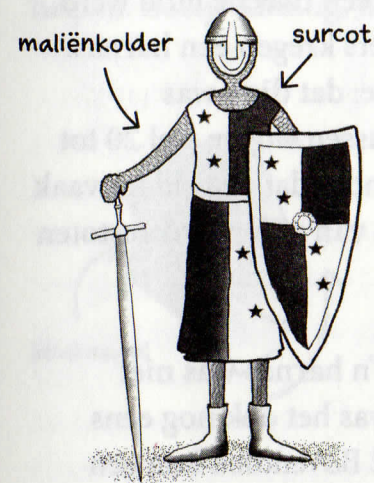
Ga voor de ridder-style

De outfit van een ridder was van cruciaal belang. Zijn uitrusting moest hem voldoende bescherming bieden bij een aanval van de vijand, maar tegelijk ook comfortabel genoeg zitten om vlot te kunnen bewegen op het slagveld. Geen makkie!

Het harnas

Het begon met een doodgewone **maliënkolder**: een soort gebreid truitje van ijzerdraad. Daaronder

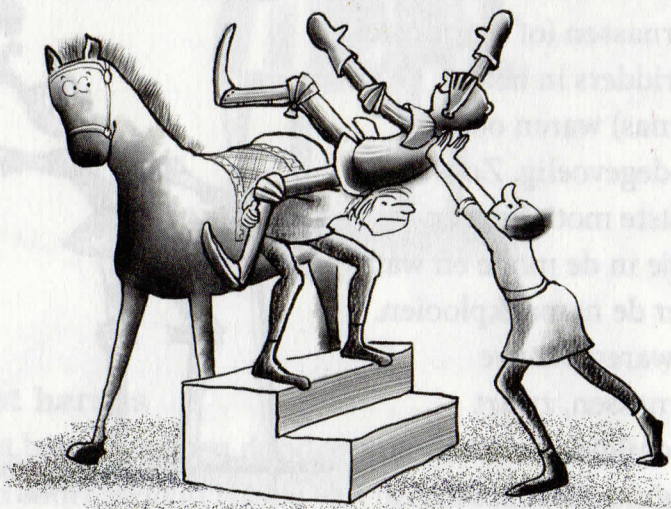
droeg de ridder een *bliaud* of overkleed en een *braies* of lange onderbroek. Later kwam daar een *surcot* bij, een stoffen hes die de maliënkolder beschermde tegen roest. Meestal zag je aan het geborduurde wapenschild op zijn *surcot* tot welke orde een ridder behoorde.

Harnassen (of tenminste: de ridders in het harnas) waren ook erg modegevoelig. Zo waren geëtste motiefjes een tijdje in de mode en wat later de namaakplooien. Er waren blauwe harnassen, zwart geschilderde en zelfs vergulde harnassen.

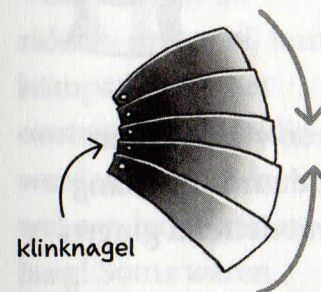

Na verloop van tijd ging het harnas er alsmaar chiquer uitzien, tot het bijna een tweede huid werd. Zelfs paarden van rijke ridders kregen een harnas. Er was maar één probleempje: dat ding was **megazwaar!** Sommige harnassen wogen wel 20 tot maar liefst 40 kilo. Geen wonder dat een ridder vaak hopeloos verloren was als hij van zijn paard gestoten werd.

Een bijkomend probleem: zo'n harnas was niet alleen superzwaar, eronder was het ook nog eens ontzettend **heet**. Zweten dus! Bovendien kon een ridder niet alleen op zijn paard komen als hij compleet in outfit wilde vechten. Een trapje en twee

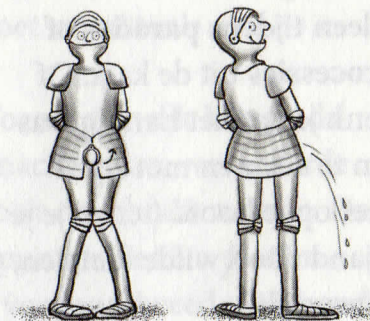

andere ridders of schildknapen moesten hem erop helpen. Béeetje knullig, niet?

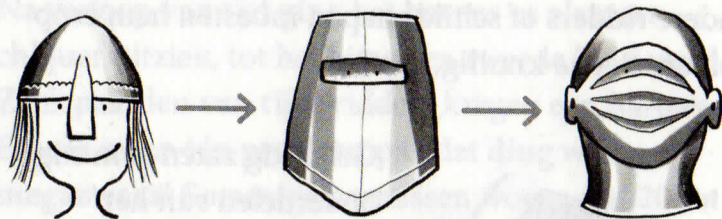
Gelukkig zaten sommige onderdelen van het harnas een ietsiepietsie vernuftiger in elkaar. Over elkaar schuivende plaatjes zorgden ervoor dat de ridder toch makkelijk en vrij kon bewegen.

Best ingenieus voor die tijd! En als hij nodig moest plassen, kon hij een klepje bij zijn kruis opendraaien en... psssttt.

De helm

Wat eerst niet meer was dan een langwerpige stukje ijzer voor de neus, veranderde na een tijd in een indrukwekkende helm. Eerst had die helm alleen maar langwerpige, horizontale gaten om door te

kijken. Tot een trendsetter met een **vizier** kwam dat je omhoog kon klappen. Het duurde niet lang voordat anderen deze nieuwste modetrend gingen volgen.

Sommige versierde helmen – vooral de exemplaren met hoge veren en andere decoraties – kwamen alleen tijdens **parades of processies** uit de kast. Of denk je dat het handig was om te vechten met zo'n veer op je hoofd (tenzij je je vijand dood wilde kietelen, natuurlijk)?

IJzeren schoenen

Als je met je harnas en je helm volledig modebewust bent, kunnen je schoenen uiteraard niet achterblijven. **Snavelschoenen** waren een bepaald

soort ridderschoen. Je zag ze in de late middeleeuwen, vanaf 1200. Ze waren vooraan **puntig** – dat hadden de ridders gezien bij hun kompanen uit het oosten. Na een tijdje werden de punten wel een halve meter lang! Soms waren de punten zo lang dat ridders touwtjes om de neus van hun schoenen bonden en die moesten vastknopen aan hun knieën. Anders konden ze geen voet verzetten!

Toen Lodewijk XI aan de macht kwam, veranderde ook de schoenenmode. De punten werden **plat en vooraan breed uitlopend**. Dat was heel speciaal. Zo leken de 'stoere' ridders een beetje op gepantserde eenden... Nu ja, smaken en kleuren, daar kun je niet over twisten. Kwak!

4. DE CODE

Ridders mochten dan grote vechtjassen zijn, ze moesten zich ook beschaafd en netjes gedragen. In één woord: ze moesten **hoffelijk** zijn. Dat vonden ze zo ontzettend belangrijk, dat ze een soort ridderlijke code opstelden. Daarin stond hoe ridders zich dienden te gedragen als ze omgingen met een vrouw, wat het **ridderlijke ideaal** was.

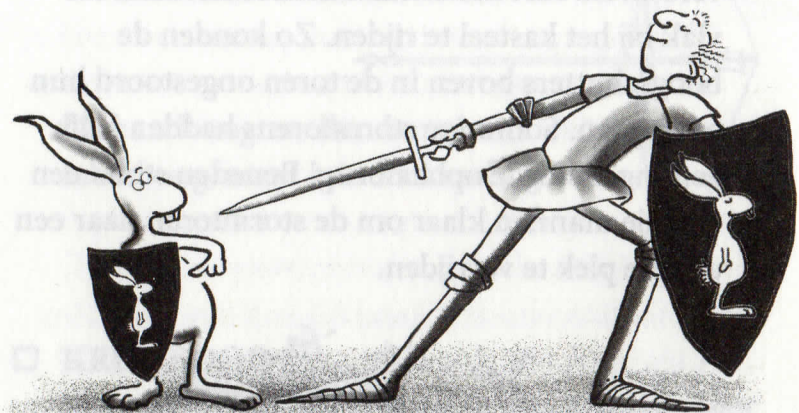
Het resultaat? De troubadours gingen helemaal los! Ze zongen liedjes over de hoofse liefde (= liefde aan het hof), verzonnen de meest romantische verhalen en bedachten allerlei kleffe tafereeltjes. In die tijd, zo ergens rond de twaalfde eeuw, schreef Chrétien de

Troyes bijvoorbeeld het verhaal van ridder Lancelot en prinses Guinevere. Ook de liefdestragedie van Tristan en Isolde, die ontstaan is in de achtste eeuw, werd weer populair.

Niet alleen de ridders, ook de bazen van de katholieke Kerk – de bisschoppen en priesters – vonden deze code bijzonder interessant. Het ridderlijke ideaal beschreef immers gedachten en gedragingen waar de Kerk ook helemaal achter stond: met één vrouw trouwen en niet flierefluiten bijvoorbeeld. Maar in de praktijk ging het er vaak heel anders aan toe. Dan bleek dat romantische idee moeilijk vol te houden voor veel stoere machoridders.

2. WAPENSCHILDEN

De leer van wapenschilden, of **heraldiek**, om het met een ingewikkelde naam te zeggen, vertelt je veel over de betekenis van wapenschilden en middeleeuwse symbolen. En dat was best handig. Een wapenschild op kleding zorgde ervoor dat ridders elkaar konden herkennen op het slagveld. Zo doodde je niet per ongeluk de verkeerde ridder. Slim trucje!

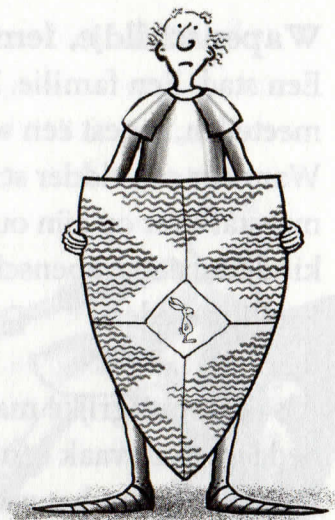
Wapenschildje, iemand?

Een stad. Een familie. Een ridder. Wie wilde meetellen, moest een wapenschild verzinnen. Wanneer een ridder stierf, ging zijn wapenschild meestal over op zijn oudste zoon. Sowieso kozen kinderen een wapenschild dat gebaseerd was op dat van hun ouders.

Als een belangrijke man en vrouw trouwden, bedachten ze vaak een nieuw ontwerp: een combinatie van het wapenschild van hun twee **families**, die nu verenigd waren. Dat schild kreeg vier vakjes. Twee daarvan – linksboven en rechtsonder – waren voor symbolen van de ene familie. In de vakjes rechtsboven en linksonder kwamen symbolen van de andere familie. Een wapenschild zag je overal op terug: juwelen, zegelringen, kleding, wapens en zelfs meubels.

Een minder leuk teken was voorbehouden voor het **bastaardkind**: een kind van ongetrouwde ouders. Een bastaard moest zijn wapenschild laten afwijken van dat van zijn biologische ouders, bijvoorbeeld door er een schuine streep of golvende rand bij te tekenen.

Zeg het met kleur

Weet je dat de kleuren in de heraldiek anders heten dan de kleuren die we nu kennen? De vier basiskleuren op een rijtje:

- **Keel** = rood
- **Sabel** = zwart
- **Sinopel** = groen
- **Azuur** = blauw

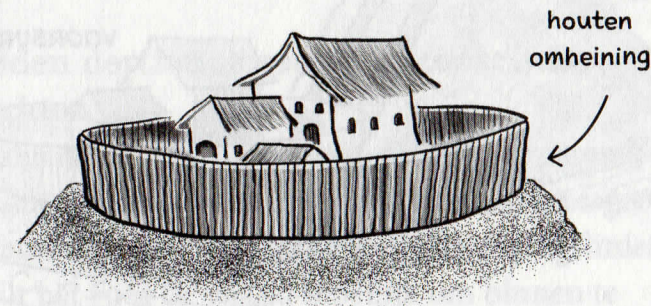
HET KASTEEL

1. OUDE EN MINDER OUDE KASTELEN

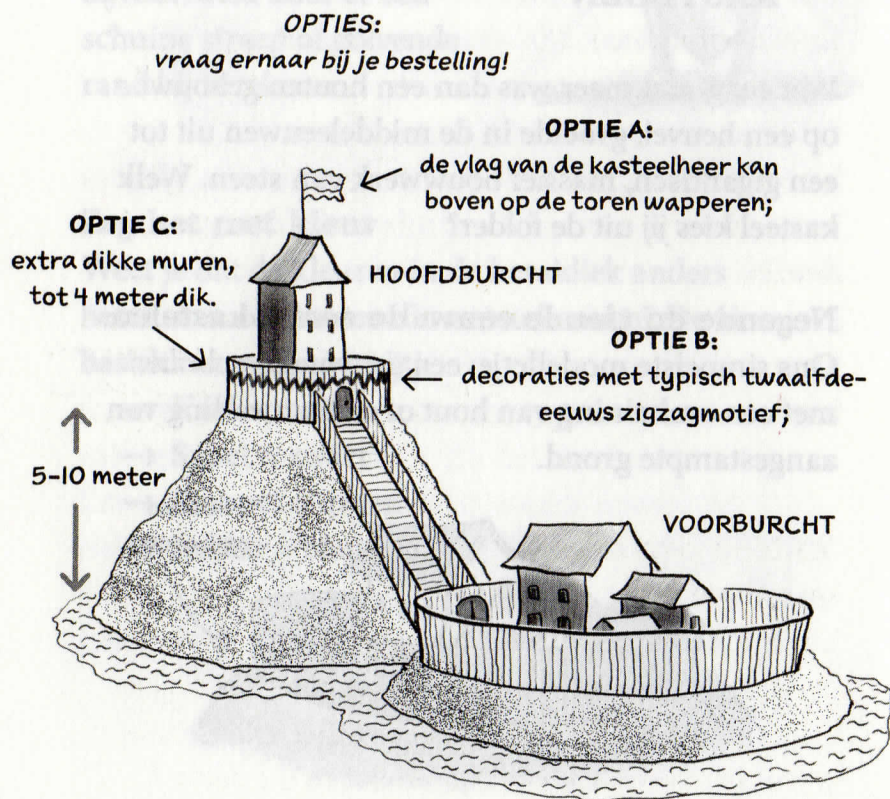
Wat eerst niet meer was dan een houten gebouw op een heuvel, groeide in de middeleeuwen uit tot een gigantisch, massief bouwwerk van steen. Welk kasteel kies jij uit de folder?

Negende en tiende eeuw: de eerste kastelen

Ons simpelste modelletje: een eenvoudig gebouw met een omheining van hout of een omwalling van aangestampte grond.

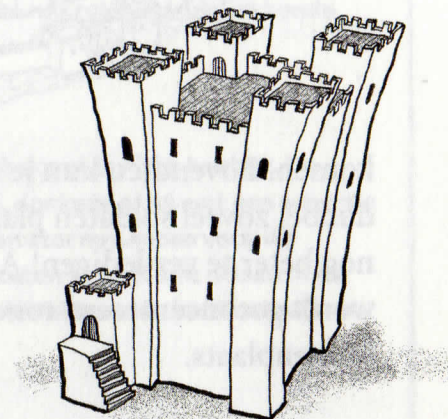

Tiende, elfde en twaalfde eeuw: de motte
 Motte is een oud woord voor een burcht op een aangelegde heuvel van 5 tot 10 meter hoog. Vaak is dit kasteel onderverdeeld in een hoofdburcht en een voorburcht. Dit type kasteel wordt geleverd met snelklaargarantie. Sommige modellen staan al na twee weken overeind, andere na enkele maanden. Toppertje!

Tiende tot zestiende eeuw: burcht met donjon

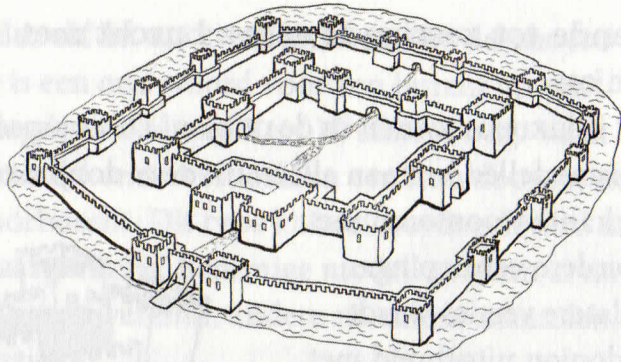
Het is luxueus wonen in de donjon. De compacte basismodellen bestaan alleen uit deze donjon of vierkante woontoren met meerdere verdiepingen. Bij latere versies wordt de donjon uitgebreid met een versterkte burcht of kasteel eromheen. Dit type heeft meestal geen militaire functie, maar wordt vooral gebruikt om te wonen. Aan jou de keuze!

Wil je een voorbeeld van deze donjon bezichtigen? Breng dan zeker een bezoekje aan het paradepaardje uit onze catalogus: de Tower of London in Groot-Britannië!

Midden dertiende eeuw: concentrische burchten

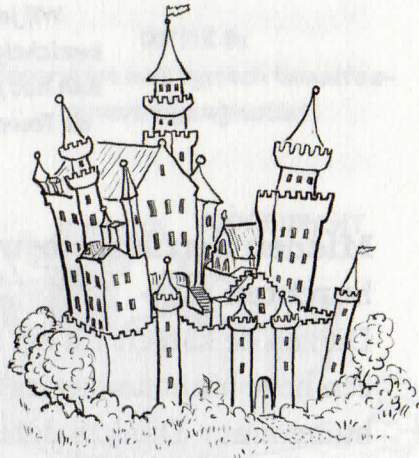
Dit zijn de kanjers uit het assortiment. Typierend: een hoge binnenmuur met daaromheen een lagere buitenmuur. Dankzij deze twee verdedigingslijnes wordt het voor de vijand moeilijk om binnen te

komen. Bovendien kun je dankzij de twee muren dubbel zoveel soldaten plaatsen om jou en je kasteel nog beter te verdedigen! Alles in dit type kasteel wordt geconcentreerd rond één gemeenschappelijke binnenplaats.

Vanaf de achttiende eeuw: moderne kastelen voor romantische zielen

Middeleeuwse kastelen raakten weer in de mode – maar dan wel met al het moderne comfort uit die tijd. Voor de luxepaardjes!

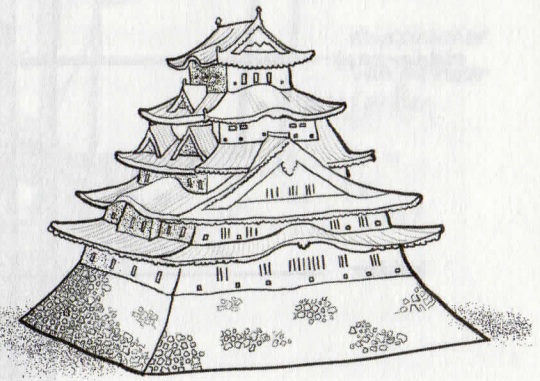

EXOTISCHE KASTELEN

Je kent vast wel wat kastelen in België, Nederland, Frankrijk, Groot-Brittannië of misschien zelfs het Alhambra in Spanje, een kasteel dat de Moren (Arabieren) bouwden. Maar wist je dat er ook in Syrië en zelfs Japan naarstig indrukwekkende kastelen werden gebouwd?

KRAK DES CHEVALIERS is een bekend Syrisch kasteel. De ingang had met opzet een lange, donkere gang met een scherpe bocht erin. Op die manier werden stormrammen voor de aanval waardeloos. Bovendien zaten er heel wat nissen in de gang. Vanuit die nissen konden de ridders van het kasteel hun belagers moeiteloos aanvallen.

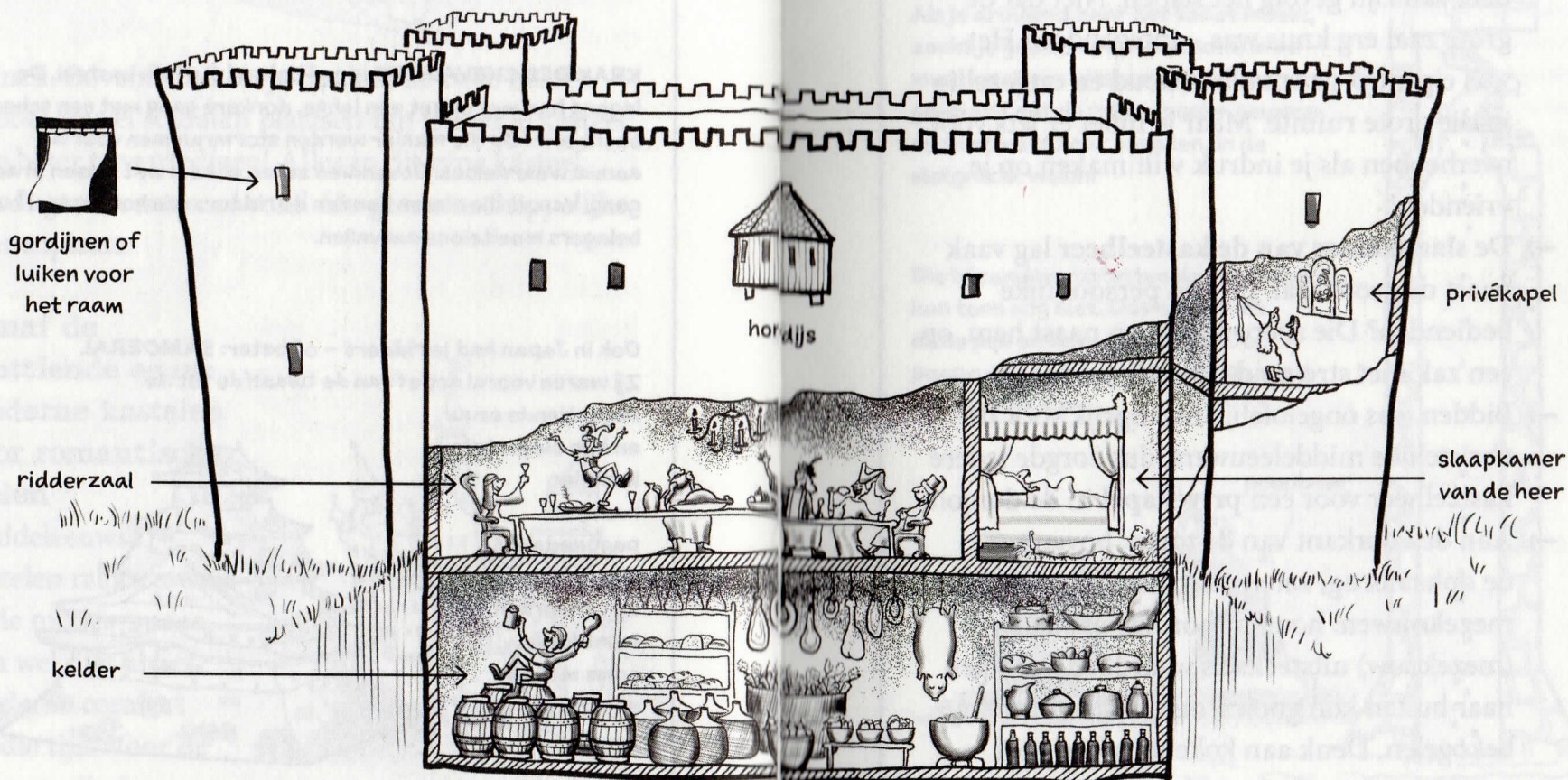
Ook in Japan had je ridders – of beter: **SAMOERAI**. Zij waren vooral actief van de twaalfde tot de negentiende eeuw en hun elegante kastelen hadden pagodedaken. Grappig detail: ze versierden hun helmen soms met een snorretje.

2. DELEN VAN DE DONJON

In de typische donjon of vierkante woontoren zag je aan de buitenkant meestal niet wat er binnenin allemaal gebeurde. Toch was het de hele dag een drukke bedoening in de toren!

De ramen waren vaak erg klein, omdat vijandige pijlen dan niet zo makkelijk naar binnen geschoten konden worden. Bovendien was glas erg duur en werd het maar zelden gebruikt. Middeleeuwers hingen een gordijntje of luik voor het raam om de tocht tegen te houden.

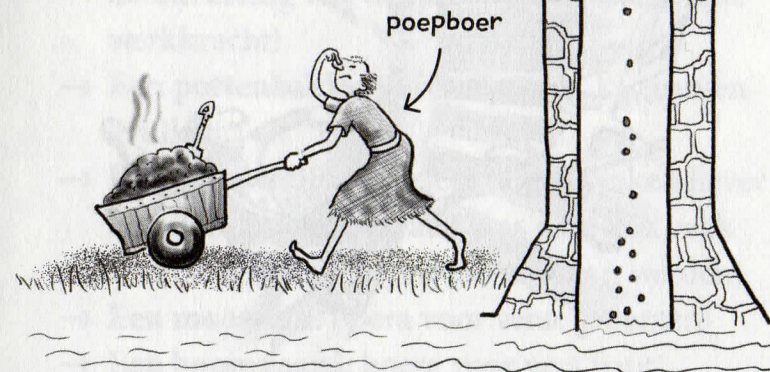
- In de **kelder** werd al het eten bewaard.
- De **grote zaal of ridderzaal** was zo'n beetje de woonkamer van de kasteelheer: de plek waar hij ging chillen met z'n maten, pronken met zijn rijkdom, feestmaaltijden liet aanrukken, zijn kantoor had en waar hij 's nachts een deel van zijn gevolg liet slapen. Niet dat de grote zaal erg knus was – integendeel! Het was eigenlijk gewoon berekoud en ongezellig in die grote ruimte. Maar je moet er iets voor overhebben als je indruk wilt maken op je vrienden!
- De **slaapkamer van de kasteelheer** lag vaak naast de grote zaal. En zijn persoonlijke bedienden? Die sliepen gewoon naast hem, op een zak met stro op de grond.
- Bidden was ongelooflijk belangrijk voor de christelijke middeleeuwers, dus zorgde iedere kasteelheer voor een **privékapel** in de donjon.
- Aan de voorkant van de toren, boven de ophaalbrug, zaten vaak **hordijzen of mezekouwen**: houten (hordijs) of stenen (mezekouw) uitsteeksels waardoor je dingen naar buiten kon gooien om je vijand te bekogelen. Denk aan kokend water, heet zand of stenen. De legende die beweert dat

er ook kokend hete olie naar buiten werd gegoten, klopt niet. Olie was in die tijd véél te zeldzaam en dus duur!

DE POEPBOER

Als je dringend naar het toilet moest, zocht je gewoon even een holte in de muur op. Deze uitsteeksels waren zo gebouwd dat de uitwerpselen gewoon rechtstreeks naar beneden, in de slotgracht vielen!

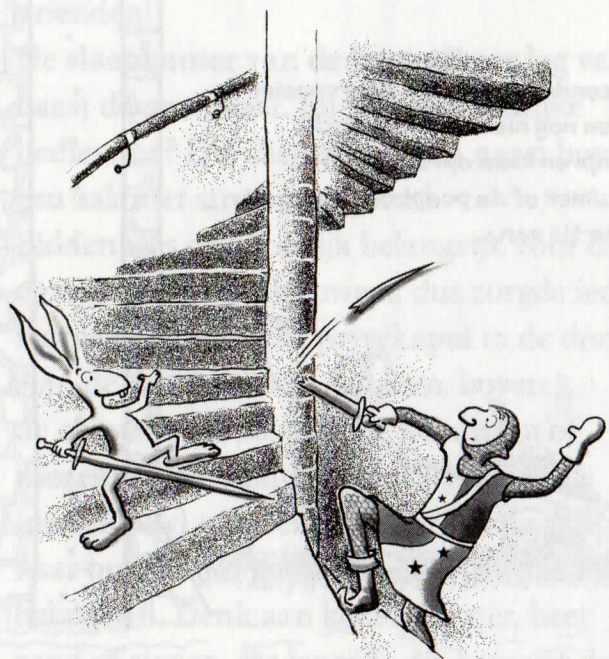
Die bijzondere toiletten doorspoelen kon toen nog niet. Dus wie mocht al die pipi en kaka opruimen? De poepruimer of de poepboer! Daar zit een geurtje aan...

WENTELTRAPWEETJE

Linkshandig zijn was uit den boze voor een ridder. Een ridder moest het goede vertegenwoordigen, de rechterkant, terwijl middeleeuwers geloofden dat links voor het kwade stond.

Als je nu ooit een kasteel bezoekt, weet je meteen waarom de wenteltrappen er meestal draaien in de richting van de klok. Ze werden namelijk zo gebouwd omdat een – rechtshandige – aanvaller dan moeilijker naar boven kwam. Het wapen in zijn handen zou dan immers altijd tegen het middelste deel van de trap stoten!

3. EEN DORPJE OP ZICHZELF

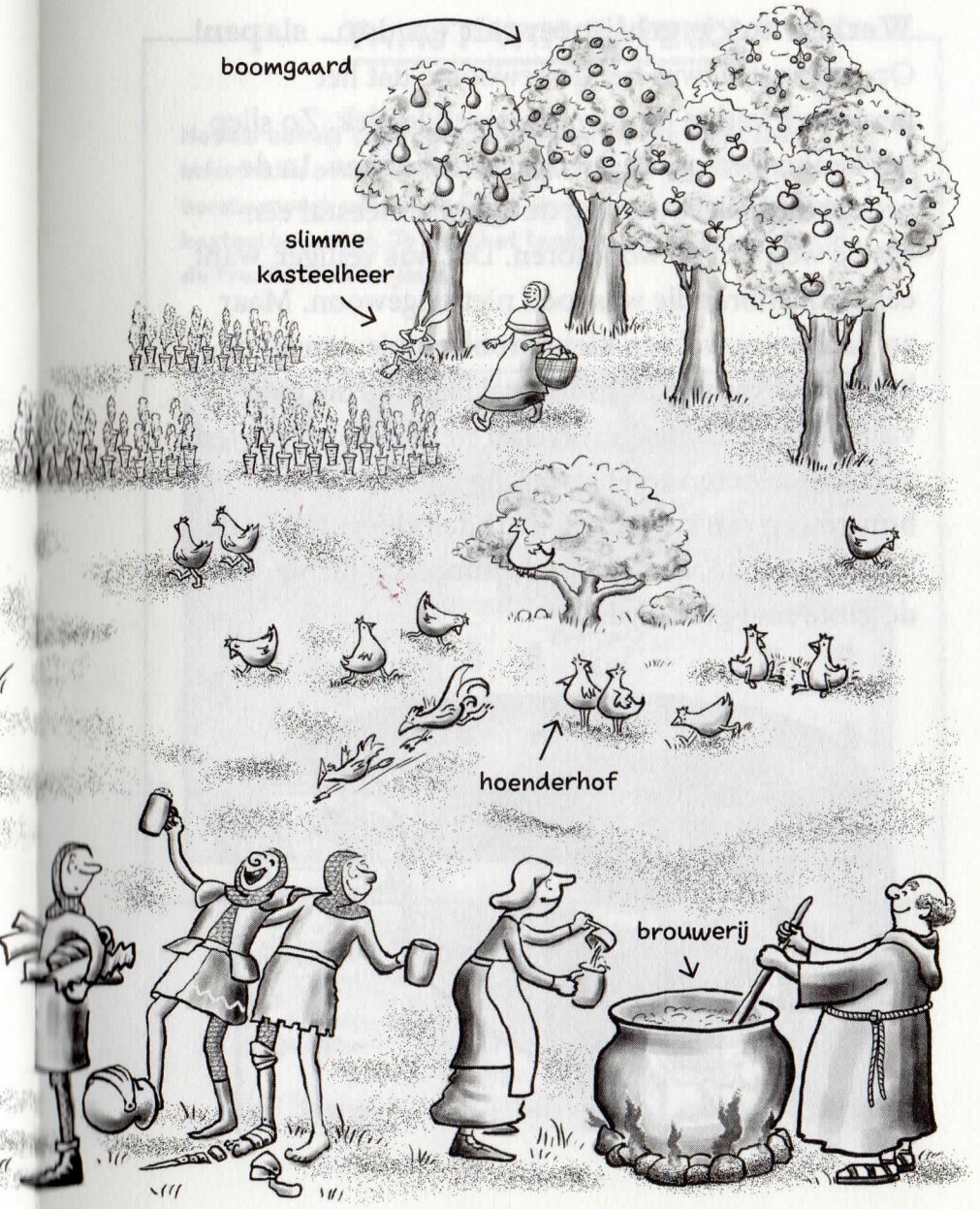
Alles wat je nodig had, vond je in of rond het kasteel. Dat was handig als je belegerd werd – belegeren wil zeggen dat een vijand je net zo lang omsingelt tot je helemaal uitgehongerd bent. Een slimme kasteelheer zorgde daarom voor een bakkerij, een smid, een waterput en een moestuin binnen de muren van zijn kasteel. Zo konden hij en zijn mensen het best een tijdje uithouden zonder contact met de buitenwereld. Slim gezien van die middeleeuwers!

Wat vond je op het erf?

- **Een waterput:** van essentieel belang! Zonder water geen leven.
- **Een smid:** hij verzorgde paardenhoeven, maakte wapens en gereedschap en herstelde de uitrusting van de ridders. Een belangrijke werkkraft!
- **Een pottenbakkerij:** voor potten, kannen en kruiken.
- **Een brouwerij:** middeleeuwers dronken liever bier dan water (dat water was namelijk vaak zo smerig dat ze er gewoon ziek van werden).
- **Een moestuin:** hoera voor verse groenten!
- **Een boomgaard:** hoera voor vers fruit!

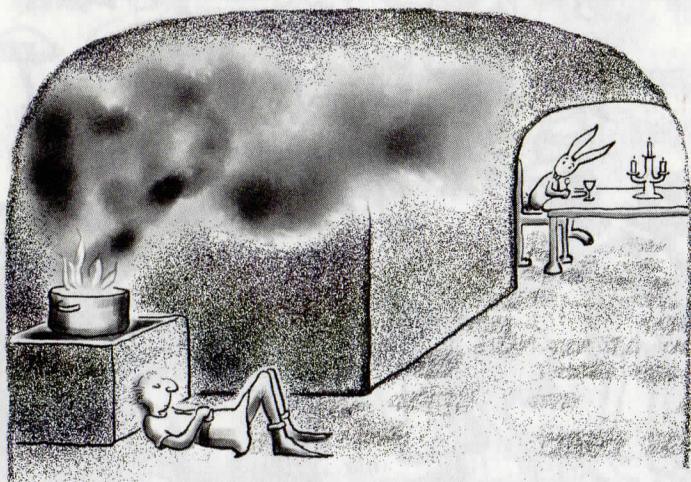
→ Een hoenderhof: hoera voor kippen en eieren!

→ Stallen met koeien en paarden: voor melk, vlees en vervoer.

Werken tot je erbij neervalt en dan... slapen!

Op een kasteel was het de gewoonte dat het personeel werkte en sliep op dezelfde plek. Zo sliep het keukenpersoneel gewoon in de keuken. In de vroege middeleeuwen lag de keuken meestal een eindje weg van de woontoren. Dat was veiliger, want een keukenbrandje was toen niet ongewoon. Maar zo hadden ze wel één klein probleempje: omdat de keuken zo ver van de grote zaal lag, was het eten vaak al koud als het geserveerd werd. Daarom lieten veel kasteelheren een extra gang bijbouwen, een binnenweg van de keuken naar de ridderzaal. In de latere burchten werd de keuken meestal dichterbij de grote zaal gebouwd.

TAPIJT VAN BAYEUX

Het beroemde **Tapijt van Bayeux** vormt een schat aan informatie over de middeleeuwen. Op dit gigantische borduurwerk ontdek je onder andere hoe ze in die tijd een kasteel bouwden. Je kunt het tapijt nog steeds bekijken in de Franse stad Bayeux.

